

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты даму факторы ретінде заттық-дамытушы ортаны қалыптастыру

ЖАРИЯЛАНДЫ
10.01.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/174729/>**Нысанова Паридә Батырхановна****Лауазымы: әдіскер****Ақмола облысы, Целиноград ауданы, Ақмол ауылы****«Жұлдыз» балабақшасы» МКҚК**

Кіріспе: Мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуына әсер ететін көптеген факторлардың бірі – заттық-дамытушы ортаны дұрыс құру болып табылады. Бұл орта баланың интеллектуалды, эмоционалды, әлеуметтік және физикалық дамуын қолдайтын арнайы ұйымдастырылған кеңістік. Заттық-дамытушы орта – бұл мектепке дейінгі мекемелерде, балалардың дамуына қажетті шарттарды қамтамасыз етуге арналған кеңістік және материалдар жиынтығы. Осы мақалада біз заттық-дамытушы ортаның әртүрлі аспектілерін қарастырамыз.

1. Заттық-дамытушы ортаның мәні мен маңызы

Заттық-дамытушы орта баланың қоршаған ортаға бейімделуін, ойын арқылы білім алуын және жеке қабілеттерін ашуына көмектесетін негізгі құрал болып табылады. Бұл орта баланың дүниетанымын кеңейтіп, танымдық қызығушылығын дамытып, шығармашылық қабілеттерін оятады. Сонымен қатар, мұндай орта баланың эмоционалдық жағдайына әсер етіп, оның өзіндік дамуына жағдай жасайды.

2. Ортаны ұйымдастырудың принциптері

Заттық-дамытушы ортаны ұйымдастыруда келесі принциптерді сақтау қажет:

- **Жеке даралық пен жас ерекшеліктерін ескеру:** Әрбір бала жеке тұлға, сондықтан оның дамуына қажетті жағдайларды жасау кезінде оның жас ерекшелігі мен жеке мүмкіндіктерін ескеру қажет.

- **Қолжетімділік:** Барлық материалдар мен құралдар балаларға қолжетімді болуы керек, олар өздері таңдап, қолдана алатындай болуы керек.
- **Көпфункционалдық:** Заттар мен ойын құралдары бірнеше мақсатта қолданылатын болуы тиіс, бұл баланың шығармашылығын дамытуға мүмкіндік береді.
- **Қауіпсіздік:** Барлық элементтер баланың қауіпсіздігін қамтамасыз етуі керек, қауіпсіз материалдардан жасалуы және дұрыс қолдану ережелеріне сай болуы тиіс.

3. Ойын ортасының рөлі

Ойын – мектепке дейінгі баланың негізгі қызмет түрі. Сондықтан заттық-дамытушы ортаны құруда ойын құралдарын дұрыс таңдау және орналастыру өте маңызды. Ойыншықтар мен құралдар баланың қиялын дамытуға, рөлдік ойындарды ұйымдастыруға, логикалық және шығармашылық ойлауын қалыптастыруға бағытталуы керек. Мысалы, құрылыс материалдары, құм, су ойындары, жұмбақтар және логикалық ойыншықтар баланың ойлау қабілетін жетілдіреді.

4. Әлеуметтік-эмоционалдық дамуды қолдау

Заттық-дамытушы орта балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына да ықпал етеді. Ойнау кезінде балалар бір-бірімен өзара әрекеттесіп, қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Ортада топтық ойындар мен рөлдік ойындарға арналған аймақтар болуы керек, бұл балаларды ынтымақтастыққа, өз сезімдерін бақылауға және басқалармен санасуға үйретеді.

5. Тілдік дамуға арналған орта

Тілдің дамуы – мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуының маңызды компоненті. Заттық-дамытушы ортада тілдік дамуды қолдайтын арнайы бұрыштар ұйымдастырылуы тиіс. Бұл бұрыштарда түрлі кітаптар, әңгіме құрастыруға арналған суреттер, сөздік ойындар мен тақырыптық карталар болуы мүмкін. Осы арқылы балалардың сөйлеу қабілеті дамып, сөздік қоры байытылады.

6. Табиғатпен таныстыру және қоршаған ортаға сүйіспеншілік қалыптастыру

Заттық-дамытушы ортаның маңызды аспектілерінің бірі – балаларды табиғатпен таныстыру. Бұл мақсатта өсімдіктер мен жануарлар бұрыштарын ұйымдастыру, табиғи материалдармен жұмыс істеуге мүмкіндік беру қажет. Мұндай орта балаларды табиғатқа қамқорлықпен қарауға, қоршаған ортаның маңыздылығын түсінуге және табиғатты зерттеуге ынталандырады.

7. Шығармашылықты дамыту

Шығармашылық – баланың дүниетанымын кеңейтетін және өз идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік беретін маңызды қасиет. Заттық-дамытушы ортада шығармашылық іс-әрекетке арналған бұрыштар болуы қажет, онда балалар сурет салу, мүсін жасау, қолданбалы өнермен айналысу мүмкіндіктеріне ие болады. Баланың өз ойларын еркін білдіруі оның эмоционалдық күйін жақсартады, өзіндік бағалауын арттырады.

8. Физикалық дамуды қамтамасыз ету

Мектепке дейінгі балалардың физикалық дамуы олардың денсаулығының негізін қалыптастырады. Заттық-дамытушы ортаның физикалық даму аймағында қозғалыс ойындарына арналған құралдар болуы керек. Бұл аймақтарда тепе-теңдік сақтауға арналған құралдар, жүгіріп ойнауға арналған аумақтар мен спорттық инвентарь орналастырылады. Мұндай жағдайлар балалардың қозғалыс белсенділігін арттырып, дене шынықтыруға деген қызығушылығын оятады.

9. Баланың өзіндік дамуына жағдай жасау

Заттық-дамытушы орта баланың өзіндік дамуына және өзіндік реттелуіне жағдай жасайды. Әр бала өз бетінше таңдау жасап, өз қызығушылығына қарай әрекет етеді. Мұндай мүмкіндік баланың жауапкершілік сезімін, өзіне деген сенімділігін арттырады.

Қорытынды

Заттық-дамытушы орта – мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін маңызды құрал. Дұрыс ұйымдастырылған орта баланың әртүрлі қабілеттерін ашуға, шығармашылық ойлауын дамытуға, әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге және физикалық дамуын қолдауға мүмкіндік береді. Заттық-дамытушы ортаны дұрыс құру баланың өз потенциалын толық ашуына, өз бетінше әрекет етуіне және өзіне деген сенімділігін нығайтуға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жубандыкова А. М., Амангелді Ж. А. УДК 373.2 МРНТИ 14.23. 09 Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды зиятын заттық-дамытуша орта арқылы дамыту
2. Асылбек А. М., Бельгибаева Г. К., Кошқумбаев К. Т. Мектепке дейінгі ұйымда заттық-кеңістіктік дамыту ортасын құрудың тиімділігі
3. Бауыржанқызы А. Ұ. Балабақшадағы дамытушы ортаның қызметін жобалау

4. Абдуллина Г. Т., Анарбаева А. У. Заттық-дамытушы ортаның балаларды әлеуметтендірудегі орны // . – 2016. – С. 26.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.